

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำแบบไฟบริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาล ในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก

The Servant Leadership Curriculum Development for the 4th Year Nursing Students at the College of Nursing, Institute of Praboromrajchanok

อุบล ชุสกุล*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (research and development) มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำแบบไฟบริการของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก 2) เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำแบบไฟบริการ สำหรับนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก 3) เพื่อประเมินหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำแบบไฟบริการสำหรับนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก โดยมีขั้นตอนการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาภาวะผู้นำแบบไฟบริการโดยการสำรวจความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่าง คือนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 จำนวน 360 คน เครื่องมือคือแบบสอบถามแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำแบบไฟบริการของนักศึกษาพยาบาลให้สอดคล้องกับผลที่ได้จากการศึกษาภาวะผู้นำแบบไฟบริการนำโครงสร้างหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 ท่านด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group) และประเมินความเหมาะสม ความสอดคล้อง ขั้นตอนที่ 3 การประเมินหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำแบบไฟบริการของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 โดยการนำหลักสูตรไปทดลองใช้กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา จำนวน 30 คน เครื่องมือคือ แบบวัดเจตคติ แบบวัดพฤติกรรมภาวะผู้นำแบบไฟบริการ และแบบวัดความพึงพอใจต่อหลักสูตร เครื่องมือทุกชุดผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน มีค่าความเชื่อมั่น 0.98, 0.96 และ 0.89 ตามลำดับ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ paired sample t- test

* เลขานุการองค์การแพทย์โรงพยาบาลเปาโล เมโมเรียล สมุทรปราการ

สรุปผลการวิจัยพบว่า 1. การศึกษาภาวะผู้นำแบบไฟบริการ 10 องค์ประกอบ คือ 1) listening (การรับฟัง) 2) empathy (การเข้าใจผู้อื่น) 3) healing (การบำบัด) 4) awareness (การตระหนักรู้) 5) persuasion (การโน้มน้าวใจ) 6) stewardship (การดูแลช่วยเหลือเกื้อกูล) 7) commitment to the growth of people (การมุ่งพัฒนาคน) 8) conceptualization (การคิดวิเคราะห์/การสร้างกระบวนการทัศน์) 9) foresight (การมองการณ์ไกล) และ 10) building community (การสร้างชุมชน) พบว่าภาพรวมพฤติกรรมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.21$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก คือ listening (การรับฟังผู้อื่น) ($\bar{X} = 4.42$) empathy (การเข้าใจผู้อื่น) ($\bar{X} = 4.40$) awareness (การตระหนักรู้) ($\bar{X} = 4.40$) 2. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำแบบไฟบริการของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนกโดยการสนทนากลุ่ม (Focus group) ได้หลักสูตรฝึกอบรมแบ่งเป็น 4 บท ใช้เวลาอบรม 3 วันและ 3. การประเมินหลักสูตร พบว่า นักศึกษามีพฤติกรรมภาวะผู้นำแบบไฟบริการก่อนและหลังการฝึกอบรมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนเจตคติต่อภาวะผู้นำแบบไฟบริการหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และความพึงพอใจของนักศึกษาภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 6 ข้อ อยู่ในระดับมาก 6 ข้อ โดยค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรกได้แก่ ความเหมาะสมของวิทยากร ($\bar{X} = 4.83$) ความสัมพันธ์ระหว่างวิทยากรกับผู้เข้ารับการฝึกอบรมกับบรรยากาศในการฝึกอบรมคะแนนเท่ากัน ($\bar{X} = 4.63$) และอาหารและเครื่องดื่ม ($\bar{X} = 4.60$)

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำแบบไฟบริการ

Abstract

This research was the research and development with the objectives to: 1) study on the servant leadership of the 4th year nursing students from the Praboromarachanok Nursing College, 2) develop servant leadership curriculum for the 4th year nursing students from the Praboromarachanok Nursing College, and 3) evaluate the servant leadership curriculum of the 4th year nursing students from the Praboromarachanok Nursing College. The study comprised 3 research stages. The first stage was to study on the servant leadership by surveying opinions of the 360 samples who the 4th year nursing students. The tool was a 5-rating scale questionnaire with reliability of 0.98. The data was analyzed by mean and standard deviation. The second stage was to develop the servant leadership curriculum for nursing students to accordance with the study results on servant leadership. After that, the drafted curriculum was inspected by 7 experts by focus group to test appropriateness and validity. The third stage was to evaluate the servant leadership curriculum for the 4th year nursing students by testing with the 30 nursing sampling students who were in 4th year of Boromrajonani College of Nursing, Sonkhla. The attitude, behavior test on servant leadership

and satisfactions of the training attendances were employed. All of them had been approved by 5 experts on content validity and the reliability were at 0.98, 0.96, and 0.89 respectively. The gathered data was analyzed by mean, standard deviation, and paired sample t-test.

The results showed as follows. 1. 10 components of servant leadership consisted of 1) hearing, 2) empathy, 3) healing, 4) awareness, 5) persuasion, 6) stewardship, 7) commitment to the growth of people, 8) conceptualization, 9) foresight, and 10) building community. Overall behavior was at a high level ($\bar{X} = 4.21$). When considering each aspect, the highest three levels were listening to others ($\bar{X} = 4.42$), empathy ($\bar{X} = 4.40$), and awareness ($\bar{X} = 4.40$). 2. The development of servant leadership curriculum of the 4th year nursing students from the Praboromarachanok Nursing College by focus group was operated by using four training chapters, taking 3 days. 3. The evaluation was found that there was no difference on students' behavior before and after the training at the statistical significance level of 0.05. The attitude toward servant leadership after training was higher than before training at the statistical significance level of 0.05. Overall satisfaction of the students was rated at a high level ($\bar{X} = 4.51$). When considering each aspect, there were six aspects ranked the highest level and six aspects ranked the high level. The highest three aspects consisted of suitability of lecturers ($\bar{X} = 4.83$), relationship between the lecturers and the attendants ($\bar{X} = 4.63$), and food and beverage ($\bar{X} = 4.60$).

Keywords : servant leadership

บทนำ

ยุคปัจจุบันภาวะผู้นำมีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร และการสร้างองค์กรที่มีความสำเร็จแบบยั่งยืน (sustained superior performance) การพัฒนาภาวะผู้นำจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องทำให้เกิดขึ้นในทุกอาชีพและในทุกระดับของคนในองค์กร องค์กรบริการสุขภาพมุ่งเน้นการให้บริการทางด้านสุขภาพผู้รับบริการ ซึ่งผู้ปฏิบัติงานด้านบริการสุขภาพจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำในการวางแผนพัฒนาการให้บริการและการแก้ไขปัญหาและการตัดสินใจ จากการศึกษาพบว่าภาวะผู้นำมีหลายรูปแบบ แต่ภาวะผู้นำที่จำเป็น

สำหรับผู้ให้บริการด้านสุขภาพคือภาวะผู้นำแบบไฟบริการ (Servant Leadership) ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 10 องค์ประกอบคือ (1) listening (การรับฟัง) (2) empathy (การเข้าใจผู้อื่น) (3) healing (การบำบัด) (4) awareness (การตระหนักรู้) (5) persuasion (การโน้มน้าวใจ) (6) stewardship (การดูแลช่วยเหลือเกื้อกูล) (7) commitment to the growth of people (การมุ่งพัฒนาคน) (8) conceptualization (การคิดวิเคราะห์/การสร้างกระบวนการทัศน์) (9) foresight (การมองการณ์ไกล) และ (10) building community (การสร้างชุมชน)^{1,2} ดังนั้นผู้ที่มีภาวะผู้นำแบบไฟบริการจะส่งผลให้

การบริการที่มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ

ในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบไฟบริการ (Servant Leadership) จึงจำเป็นต้องมีการจัดทำหลักสูตรเพื่อใช้เป็นกรอบในการวางแผนในการพัฒนาผู้ให้บริการ ซึ่งพยาบาลเป็นวิชาชีพที่มีจำนวนมากในระบบบริการสุขภาพ ดังนั้นภาวะผู้นำแบบไฟบริการ (Servant Leadership) จึงมีความสำคัญที่จะต้องมีการวางแผนการพัฒนาโดยเริ่มตั้งแต่การเป็นนักศึกษาก่อนที่จะลงปฏิบัติงานจริง ดังนั้นเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมเข้าสู่วิชาชีพ ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นผู้ใช้บัณฑิตพยาบาล หลังจาจบการศึกษาซึ่งเข้ามาปฏิบัติงานที่โรงพยาบาล ในฐานะพยาบาลวิชาชีพ และเห็นความสำคัญ ของฝึกอบรมการพัฒนา ภาวะผู้นำแบบไฟบริการ (Servant Leadership) จึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำแบบไฟบริการสำหรับนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ซึ่งเป็นสถาบันที่ผลิตนักศึกษาพยาบาลที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศไทย โดยกำหนดให้เป็นหลักสูตรเสริมให้กับนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 เพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภาวะผู้นำโดยผ่านการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ นักศึกษาพยาบาลมีทัศนคติ และพฤติกรรม ต่อการเป็นผู้อุทิศตนบริการผู้อื่นอย่างมีภาวะผู้นำแบบไฟบริการ และพัฒนานักศึกษาให้มีบทบาท สอดคล้องกับวิชาชีพพยาบาลที่มีความลึกซึ้ง ครอบคลุมทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม³

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำแบบไฟบริการของ นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลใน สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำ แบบไฟบริการของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก
3. เพื่อประเมินหลักสูตรฝึกอบรมภาวะ ผู้นำแบบไฟบริการของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (research and development) โดยกำหนดแนวทาง การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาภาวะผู้นำแบบไฟ บริการโดยการสำรวจความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 จำนวน 360 คน เครื่องมือคือแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.983

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ภาวะผู้นำแบบไฟบริการของนักศึกษาพยาบาล ให้สอดคล้องกับผลที่ได้จากการศึกษาภาวะผู้นำ แบบไฟบริการ นำโครงสร้างหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไป ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 ท่าน ประเมินความ เหมาะสมของหลักสูตรโดยวิธีทำการสนทนากลุ่ม (Focus group)

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินหลักสูตรฝึกอบรม ภาวะผู้นำแบบไฟบริการของนักศึกษาพยาบาลชั้น

ปีที่ 4 โดยการนำหลักสูตรไปทดลองใช้กลุ่มตัวอย่าง คือนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สงขลา จำนวน 30 คน เครื่องมือ คือ แบบวัดเจตคติ แบบวัดพฤติกรรมภาวะผู้นำแบบไฟบริการ และแบบวัดความพึงพอใจต่อหลักสูตร เครื่องมือทุกชุดผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้านความตรงตามเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน มีค่าความเชื่อมั่น 0.98, 0.96 และ 0.89 ตามลำดับ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาภาวะผู้นำแบบไฟบริการ ผู้วิจัยติดต่อคณะพัฒนาศึกษากรมมนุษยมหาวิทยาลัยรามคำแหงเพื่อดำเนินการออกหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ลงทะเบียนไปยังผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนกตามกลุ่มตัวอย่างวิทยาลัยที่จับฉลากได้ทั่วประเทศ โดยการสอดซองเปล่าติดแสตมป์พร้อมจำหน่ายของถึงผู้วิจัย เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามส่งแบบสอบถามที่กรอกข้อมูลแล้วคืนให้ผู้วิจัย พร้อมระบุ วัน เวลา ในการส่งกลับคืนผู้วิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำแบบไฟบริการของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก และนำมาสนทนากลุ่มร่วมกับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 ท่าน บันทึกเทป และจดบันทึกข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ ของผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านเพื่อปรับปรุงความเหมาะสมของหลักสูตรก่อนนำไปใช้

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำแบบไฟบริการของนักศึกษาพยาบาล

ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ผู้วิจัยประเมินเจตคติและพฤติกรรมภาวะผู้นำของนักศึกษา ก่อนและหลังการอบรม และประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม ภายหลังการอบรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. วิเคราะห์ภาวะผู้นำแบบไฟบริการด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)
2. วิเคราะห์เจตคติ พฤติกรรมภาวะผู้นำแบบไฟบริการ และความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรม ด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation)
3. เปรียบเทียบเจตคติ และพฤติกรรมภาวะผู้นำแบบไฟบริการก่อนและหลังการอบรม ด้วย paired sample t- test

ผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำแบบไฟบริการ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ได้องค์ประกอบทั้งหมด 10 องค์ประกอบ คือ (1) listening (รับฟังคนอื่น) (2) empathy (การเข้าใจผู้อื่น) (3) healing (การบำบัดผู้อื่น) (4) awareness (การตระหนักรู้) (5) persuasion (การโน้มน้าวใจ) (6) stewardship (การดูแลช่วยเหลือเกื้อกูลคน) (7) commitment to the growth of people (การมุ่งพัฒนาคน) (8) conceptualization (การคิดวิเคราะห์) (9) foresight (การมองการณ์ไกล) และ (10) building community (การสร้างชุมชน) และมีผลการศึกษาดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับพฤติกรรมตามการรับรู้ที่แสดงออกเกี่ยวกับการมีภาวะผู้นำแบบไฟบริการของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ทั่วประเทศ จำแนกตามองค์ประกอบ

องค์ประกอบ	$\bar{X}$	SD	แปลความหมาย พฤติกรรม
1. listening(การรับฟัง)	4.42	0.45	สูง
2. empathy (การเข้าใจผู้อื่น)	4.40	0.52	สูง
3. healing (การบำบัด)	4.37	0.49	สูง
4. awareness (การตระหนักรู้)	4.40	0.45	สูง
5. persuasion (การโน้มน้าวใจ)	4.28	0.51	สูง
6. stewardship (การดูแลช่วยเหลือผู้อื่น)	4.34	0.53	สูง
7. commitment to the growth of people (การมุ่งพัฒนาคน)	4.31	0.51	สูง
8. conceptualization (การคิดวิเคราะห์/ การสร้างกระบวนการ)	4.14	0.59	สูง
9. foresight (การมองการณ์ไกล)	3.01	0.37	สูง
10. building community (การสร้างชุมชน)	4.35	0.55	สูง
รวม	4.21	0.30	สูง

จากตารางที่ 1 พบว่าในภาพรวมนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 มีภาวะผู้นำแบบไฟบริการอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.21$) เมื่อจำแนกตามองค์ประกอบทุกองค์ประกอบนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 มีภาวะผู้นำแบบไฟบริการอยู่ในระดับสูงตามลำดับดังนี้ listening (การรับฟังผู้อื่น) ($\bar{X} = 4.42$) empathy (การเข้าใจผู้อื่น) ($\bar{X} = 4.40$) awareness (การตระหนักรู้) ($\bar{X} = 4.40$) healing (การบำบัดผู้อื่น) ($\bar{X} = 4.37$) building community (การสร้างชุมชน) ($\bar{X} = 4.35$) stewardship (การช่วยเหลือผู้อื่น) ($\bar{X} = 4.34$) commitment to the growth of people (การมุ่งพัฒนาคน) ($\bar{X} = 4.31$) persuasion (การโน้มน้าวใจ) ($\bar{X} = 4.28$) conceptualization (การคิดวิเคราะห์) ($\bar{X} = 4.14$) และในขณะที่ยังมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือองค์ประกอบ foresight (การมองการณ์ไกล) ($\bar{X} = 3.01$)

ขั้นตอนที่ 2 ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำแบบไฟบริการของนักศึกษาพยาบาล ชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ผู้วิจัยนำผลการศึกษาและผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานมาจากขั้นตอนที่ 1 มาใช้เป็นแนวทางในการร่างโครงสร้างหลักสูตรได้สาระของโครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วย สภาพปัญหาและความจำเป็น จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาของหลักสูตร กิจกรรมและวิธีการอบรม สื่อประกอบการอบรม การวัดและประเมินผล พร้อมทั้งเอกสาร

ประกอบหลักสูตร ได้แก่ คู่มือ ผู้สอน เอกสารประกอบการอบรม โดยผ่านการพิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 ท่าน โดยการสนทนากลุ่ม (Focus group) ซึ่งพบว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมในบางองค์ประกอบและผู้เชี่ยวชาญได้มีข้อเสนอแนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขในบางองค์ประกอบ เช่น เนื้อหาให้มีความชัดเจนมากขึ้น ปรับปรุงการใช้ภาษา ปรับปรุงในส่วนของกิจกรรมให้สามารถประเมินได้ทุกองค์ประกอบใน 1 บท สื่อประกอบ การอบรม และระยะเวลาในการอบรมในแต่ละบทให้มีความเหมาะสม หลังจากผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลและทำการปรับปรุงหลักสูตรตามข้อเสนอแนะโดยปรับปรุงในส่วนเนื้อหาของเนื้อหาให้มีความชัดเจนมากขึ้น ปรับปรุงการใช้ภาษา ปรับปรุงในส่วนของกิจกรรมให้สามารถประเมินได้ทุกองค์ประกอบใน 1 บท สื่อประกอบการอบรม และระยะเวลาในการอบรมในแต่ละบทให้มีความเหมาะสม ผู้วิจัยได้หลักสูตรฉบับสมบูรณ์แบ่งเป็น 4 บท ซึ่งประกอบด้วยหลักการของหลักสูตร จุดหมายของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาของหลักสูตร กิจกรรมและวิธีการอบรม สื่อประกอบการอบรม และการวัดและประเมินผลใช้ระยะเวลาการอบรม 3 วัน

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำแบบไฟเบอร์การของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก

3.1 ผลเปรียบเทียบพฤติกรรมภาวะผู้นำแบบไฟเบอร์การของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบพฤติกรรมภาวะผู้นำแบบไฟเบอร์การก่อนการฝึกอบรมและหลังการฝึกอบรม จำแนกเป็นรายด้านและโดยรวม

องค์ประกอบ	ก่อนการฝึกอบรม		หลังการฝึกอบรม		t
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	
1. listening(การรับฟัง)	4.28	0.42	4.31	0.42	-1.439
2. empathy (การเข้าใจผู้อื่น)	4.16	0.47	4.25	0.45	-1.542
3. healing (การบำบัด)	4.25	0.56	4.30	0.55	-1.361
4. awareness (การตระหนักรู้)	4.37	0.52	4.40	0.51	-1.439
5. persuasion(การโน้มน้าวใจ)	4.18	0.49	4.25	0.52	-1.682
6. stewardship (การดูแลช่วยเหลือเกื้อกูล)	4.16	0.54	4.18	0.54	-1.000
7. commitment to the growth of people (การมุ่งพัฒนาคน)	4.21	0.50	4.43	0.48	-2.282*
8. conceptualization (การคิดวิเคราะห์/ การสร้างกระบวนทัศน์)	4.20	0.42	4.26	0.40	-1.682
9. foresight (การมองการณ์ไกล)	4.08	0.68	4.35	0.55	-2.112*
10. building community (การสร้างชุมชน)	4.18	0.53	4.20	0.53	-1.000
รวม	4.23	0.42	4.25	0.41	-1.795

* $P < 0.05$

จากตารางที่ 2 ผลเปรียบเทียบพฤติกรรมภาวะผู้นำแบบไฟบริการพบว่าในภาพรวมหลังรับการฝึกอบรมกับก่อนการฝึกอบรมไม่แตกต่างกัน เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้านพบว่านักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนกมีพฤติกรรมภาวะผู้นำแบบไฟบริการในองค์ประกอบ การมุ่งพัฒนาคน และการมองการณ์ไกล หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนองค์ประกอบ listening (การรับฟัง) empathy (การเข้าใจผู้อื่น) healing (การบำบัด) persuasion (การโน้มน้าวใจ) awareness (การตระหนักรู้) stewardship (การดูแลช่วยเหลือ) conceptualization (การคิดวิเคราะห์/การสร้างกระบวนการทัศน์) และ building community (การสร้างชุมชน) ไม่แตกต่างกัน

3.2 ผลเปรียบเทียบเจตคติต่อภาวะผู้นำแบบไฟบริการของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบเจตคติต่อภาวะผู้นำแบบไฟบริการก่อนการฝึกอบรมและหลังการฝึกอบรม จำแนกเป็นรายด้านและโดยรวม

องค์ประกอบ	ก่อนการฝึกอบรม		หลังการฝึกอบรม		t
	$\bar{X}$	SD	$\bar{X}$	SD	
1. listening(การรับฟัง)	4.75	0.36	4.90	0.42	-2.068*
2. empathy (การเข้าใจผู้อื่น)	4.63	0.41	4.91	0.29	-3.195*
3. healing (การบำบัด)	4.75	0.31	4.90	0.20	-2.068*
4. awareness (การตระหนักรู้)	4.78	0.36	4.95	0.15	-2.763*
5. persuasion(การโน้มน้าวใจ)	4.66	0.40	4.90	0.24	-2.626*
6. stewardship (การดูแลช่วยเหลือผู้อื่น)	4.60	0.42	4.95	0.15	-4.583*
7. commitment to the growth of people (การมุ่งพัฒนาคน)	4.68	0.38	4.91	0.23	-3.500*
8. conceptualization (การคิดวิเคราะห์/ การสร้างกระบวนการทัศน์)	4.66	0.42	4.96	0.12	-3.844*
9. foresight (การมองการณ์ไกล)	4.63	0.45	4.83	0.30	-2.048*
10. building community (การสร้างชุมชน)	4.81	0.35	4.96	0.12	-2.192*
รวม	4.78	0.27	4.93	0.15	-2.632*

* $P < 0.05$

จากตารางที่ 3 ผลเปรียบเทียบเจตคติต่อภาวะผู้นำแบบไฟบริการทั้งรายด้านและโดยรวม พบว่าผู้เข้าอบรมมีเจตคติต่อภาวะผู้นำแบบไฟบริการหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3.3 ผลการประเมินความพึงพอใจหลักสูตรฝึกอบรม ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ความพึงพอใจต่อหลักสูตรการพัฒนาหลักสูตรภาวะผู้นำแบบไฟบริการของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก

รายการ	$\bar{X}$	SD	ระดับความพึงพอใจ
1. การจัดตารางการฝึกอบรม	4.30	0.59	มาก
2. เอกสารประกอบการฝึกอบรม	4.43	0.62	มาก
3. ใบบงานและกรณีศึกษา	4.33	0.66	มาก
4. กิจกรรมการฝึกอบรม	4.63	0.49	มากที่สุด
5. ความเหมาะสมของเนื้อหา	4.53	0.50	มากที่สุด
6. ความเหมาะสมของวิทยากร	4.83	0.37	มากที่สุด
7. ความสัมพันธ์ระหว่างวิทยากรกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม	4.63	0.49	มากที่สุด
8. สถานที่ฝึกอบรม	4.47	0.57	มาก
9. ระยะเวลาของการฝึกอบรม	4.40	0.67	มาก
10. โสตทัศนูปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกอบรม	4.40	0.62	มาก
11. อาหารและเครื่องดื่ม	4.60	0.56	มากที่สุด
รวม	4.51	0.55	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่าผลการประเมินความพึงพอใจต่อหลักสูตรฝึกอบรมโดยภาพรวมมีความพึงพอใจมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจมากที่สุด 6 ข้อ คือ กิจกรรมการฝึกอบรม ความเหมาะสมของเนื้อหา ความเหมาะสมของวิทยากร ความสัมพันธ์ระหว่างวิทยากรกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม บรรยากาศในการฝึกอบรม อาหารและเครื่องดื่ม มีความพึงพอใจมาก 6 ข้อ คือ การจัดตารางการฝึกอบรม เอกสารประกอบการฝึกอบรม ใบบงานและกรณีศึกษา สถานที่ฝึกอบรม ระยะเวลาของการฝึกอบรม และโสตทัศนูปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกอบรม

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาภาวะผู้นำแบบไฟบริการจากการสำรวจภาวะผู้นำแบบไฟบริการของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก พบว่าการมีภาวะผู้นำแบบไฟบริการทั้ง 10 องค์ประกอบคือ (1) listening (การรับฟัง) (2) empathy (การเข้าใจผู้อื่น) (3) healing (การบำบัด) (4) awareness (การตระหนักรู้) (5) persuasion (การโน้มน้าวใจ) (6) stewardship (การดูแลช่วยเหลือเกื้อกูล) (7) commitment to the growth of people (การมุ่งพัฒนาคน) (8) conceptualization (การคิดวิเคราะห์/การสร้างกระบวนทัศน์) (9) foresight (การมองเห็นการณ์ไกล) และ (10) building community (การสร้างชุมชน) อยู่ในระดับสูง สอดคล้องกับอัตลักษณ์บัณฑิตสถาบันพระบรมราชชนกที่กำหนดว่า “บริการสุขภาพด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์” การให้บริการที่เป็นมิตร มีความรัก ความเมตตา ใส่ใจในปัญหาและความทุกข์ของผู้รับบริการและผู้เกี่ยวข้อง ให้บริการตามปัญหาและความต้องการของผู้รับบริการที่เป็นจริงโดยรับฟังความคิดเห็นของผู้รับบริการเป็นหลัก⁴ และสอดคล้องกับ Berder ที่เห็นว่าภาวะผู้นำเริ่มจากภายในของบุคคลที่ยินดีอุทิศตนในการรับใช้ผู้อื่นด้วยความสุภาพถ่อมตนเป็นสำคัญ เพราะสิ่งที่ผู้นำแสดงออกนั้นเกิดจากความจริงส่วนลึกภายในของผู้นำ⁵ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Daft ที่ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับลักษณะผู้นำไฟบริการไว้ 4 ด้าน คือ บริการผู้อื่นก่อนคิดถึงผลประโยชน์ของตนเอง รับฟังความคิดเห็นและให้การยอมรับผู้อื่น รับฟังและยอมรับ พยายามสนองความต้องการของผู้อื่นอย่างเต็มความ

สามารถและไม่บังคับให้ผู้อื่นทำตามความต้องการของตน ทำตัวให้น่าเชื่อถือ และส่งเสริมและช่วยเหลือผู้อื่น⁶

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาวะผู้นำแบบไฟบริการของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ผู้วิจัยนำโครงสร้างหลักสูตรซึ่งประกอบด้วย สภาพปัญหาและความจำเป็น จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร เนื้อหาของหลักสูตร กิจกรรมและวิธีการอบรม สื่อประกอบการอบรม การวัดและประเมินผล พร้อมทั้งเอกสารประกอบการหลักสูตร ได้แก่ คู่มือผู้สอน เอกสารประกอบการอบรม ซึ่งมีระยะเวลาการอบรม 3 วัน มีความสอดคล้องกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของ Eisner⁷ ที่กำหนดขั้นตอนของกระบวนการในการวางแผนพัฒนาหลักสูตรไว้เป็น 7 ขั้นตอน คือ

1) การกำหนดเป้าหมายและสิทธิที่ทุกฝ่ายควรจะได้รับ

2) การกำหนดเนื้อหาสาระของหลักสูตร

3) การระบุโอกาสในการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการแปลงเป้าหมายและเนื้อหาไปสู่สถานการณ์ในการเรียนรู้ที่เป็นไปอย่างมีลำดับ และเกิดความเหมาะสมสำหรับผู้เรียน

4) การจัดระเบียบของโอกาสในการเรียนรู้ด้วยชุดของสื่อต่างๆ และกิจกรรมที่สามารถสนับสนุนต่อการเรียนรู้และประสบการณ์ที่มีความแตกต่างหลากหลายของผู้เรียน

5) การจัดระเบียบเนื้อหาสาระ ซึ่งจะต้องดำเนินการให้เป็นแบบบูรณาการที่มีแนวทางอย่างหลากหลาย

6) การระบุวิธีการนำเสนอหรือจัดกิจกรรมให้ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการตอบสนองที่หลากหลายออกมา

7) การกำหนดวิธีการประเมินผล การวัดผล และประเมินผล และสอดคล้องกับสุนีย์ ภูพันธ์ ที่กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการต่อเนื่อง หลักสูตรจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ดังนั้นหลักสูตรเป็นสิ่งที่ควรได้รับการแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอ⁸

3. ผลการประเมินหลักสูตรการพัฒนาหลักสูตรภาวะผู้นำแบบไฟบริการของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก

3.1 ผลเปรียบเทียบการมีภาวะผู้นำแบบไฟบริการของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ในภาพรวมหลังรับการฝึกอบรมกับก่อนการฝึกอบรมไม่แตกต่างกัน เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้านพบว่า นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนกมีภาวะผู้นำแบบไฟบริการในองค์ประกอบ commitment to the growth of people (การมุ่งพัฒนาคน) และ foresight (การมองการณ์ไกล) หลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนองค์ประกอบ listening (การรับฟัง) empathy (การเข้าใจผู้อื่น) healing (การบำบัด) persuasion (การโน้มน้าวใจ) awareness (การตระหนักรู้) stewardship (การดูแลช่วยเหลือเกื้อกูล) conceptualization (การคิดวิเคราะห์/การสร้างกระบวนการทัศน์) และ building community (การสร้างชุมชน) ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 ได้ผ่านการฝึกงานและได้สัมผัสกับผู้รับบริการและเพื่อนร่วมงานมาแล้วระดับหนึ่ง ประกอบกับการเรียนการสอนที่สถาบันพระบรมราชชนกมีแนวทางการ

จัดการศึกษาเป็นการสร้างบัณฑิตที่นอกจากมีความรู้และสมรรถนะทางวิชาชีพแล้ว ต้องเข้าใจผู้อื่นและรู้จักความเป็นจริงในสังคม วิเคราะห์ปัญหาและความต้องการได้ สามารถนำความรู้และทักษะของตนไปให้บริการสุขภาพและสนับสนุนให้ประชาชนมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพของตนเอง ซึ่งประกอบด้วยหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในศาสตร์ความรู้ที่จำเป็นต่อการดูแลสุขภาพต่างๆ เชื่อมโยงกับความจริงทางสังคมอย่างไม่แยกส่วน และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้มาตั้งแต่ชั้นปีที่ 2 ซึ่งมีความสอดคล้องกับกระบวนการเรียนการสอนในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ โดยรวมที่ยึดหลักการสอดแทรกกระบวนการคิด ทักษะการปฏิบัติ การพยาบาลด้วยจิตของความเมตตาในการจัดการกับปัญหาสุขภาพและการเปลี่ยนแปลงทางสุขภาพ โดยให้ผู้รับบริการมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจแก้ปัญหา รวมทั้งสอดแทรกไว้ในบทเรียนวิชาต่าง ๆ ของสถาบันทำให้พฤติกรรมการมีภาวะผู้นำแบบไฟบริการอยู่ในระดับสูง แต่เมื่อพิจารณาในแต่ละองค์ประกอบ พบว่าองค์ประกอบ commitment to the growth of people (การมุ่งพัฒนาคน) และ foresight (การมองเห็นการณ์ไกล) มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่าหลักสูตรส่งผลต่อการมีภาวะผู้นำแบบไฟบริการในด้านนี้อย่างชัดเจน ทั้งนี้เป็นผลมาจากเนื้อหาหลักสูตรเกี่ยวกับ commitment to the growth of people (การมุ่งพัฒนาคน) และ foresight (การมองเห็นการณ์ไกล) เป็นเนื้อหาที่นักศึกษาได้เรียนรู้จากหลักสูตรนี้เพิ่มเติมจากเนื้อหาอื่นๆ ที่นักศึกษาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ในคลินิกอยู่เป็นประจำ ซึ่งส่งผลต่อการมีพฤติกรรม

ที่แตกต่างกัน และกิจกรรมและวิธีการอบรม ที่เน้นการทำงานร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเปิดโอกาสในการแสดงความคิดเห็น ประกอบกับหลักสูตรและวิทยากรผู้บรรยายที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับ Armstrong ที่กล่าวว่า หลักสูตรเป็นการยืนยันถึงกระบวนการตัดสินใจกับผลผลิตซึ่งมุ่งเน้นที่ การเตรียมและการประเมินการออกแบบแผนเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะเฉพาะ โดยกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อผู้เรียน⁹

3.2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบภาพรวม เจตคติต่อภาวะผู้นำแบบไฟบริการก่อนอบรม และหลังอบรมพบว่าเจตคติต่อภาวะผู้นำแบบไฟบริการของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก โดยภาพรวม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นส่งผลต่อเจตคติต่อภาวะผู้นำแบบไฟบริการ โดยเฉพาะกิจกรรมและวิธีการสอนที่เน้นในเรื่องของการทำกิจกรรมกลุ่ม การเสวนา การอภิปราย และการนำเสนอ รวมถึงวิทยากรได้บรรยายความชัดเจนชี้ให้เห็นถึงการนำกิจกรรมต่างๆ ไปประยุกต์ใช้ในการทำงานจริงซึ่งสอดคล้องกับฮาร์ง บัวศรี ที่กล่าวถึงการนำหลักสูตรไปใช้ (curriculum implementation) ว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ เพราะเป็นกิจกรรมที่จะแปลงหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติกิจกรรมที่สำคัญที่สุด คือ กิจกรรมการเรียนการสอนหรืออาจกล่าวได้ว่า “การสอนเป็นหัวใจของการนำหลักสูตรไปใช้” ดังนั้นครูผู้สอนจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้จัดการเรียนรู้ หากครูได้ศึกษาหลักสูตรจนเข้าใจและสามารถนำไปดำเนินการจัดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดีแล้ว ย่อมทำให้หลักสูตรนั้นเกิดสัมฤทธิ์ผลการกำหนด

วิธีการที่จะนำผู้เรียนไปสู่ความมุ่งหมายของหลักสูตร¹⁰

3.3 ผลการประเมินความพึงพอใจหลักสูตร ฝึกอบรมโดยภาพรวมมีความพึงพอใจมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจมากที่สุด 6 ข้อ คือ กิจกรรมการฝึกอบรม ความเหมาะสมของเนื้อหา ความเหมาะสมของวิทยากร ความสัมพันธ์ระหว่างวิทยากรกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม บรรยากาศในการฝึกอบรม อาหารและเครื่องดื่ม มีความพึงพอใจมาก 6 ข้อ คือ การจัดตารางการฝึกอบรม เอกสารประกอบการฝึกอบรม ใบงานและกรณีศึกษา สถานที่ฝึกอบรม ระยะเวลาของการฝึกอบรม และสื่อทัศนูปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกอบรม แสดงให้เห็นว่านักศึกษา มีความพึงพอใจในหลักสูตร อภิปรายได้ว่าหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสมของเนื้อหาและ กิจกรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความเหมาะสมของวิทยากร ทำให้นักศึกษามีความพึงพอใจมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับสุนีย์ ภูพันธ์ ที่กล่าวว่า การคัดเลือกวิทยากรมีความสำคัญมากในการอบรม ต้องคัดเลือกวิทยากรที่มีชื่อเสียง สังคมยอมรับ และมีความเชี่ยวชาญทั้งองค์ความรู้ ทักษะการถ่ายทอดความรู้⁸ และสอดคล้องกับ ฮาร์ง บัวศรี ที่กล่าวว่า “การสอนเป็นหัวใจของการนำหลักสูตรไปใช้” ดังนั้นครูผู้สอนจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้จัดการเรียนรู้ หากครูได้ศึกษาหลักสูตรจน เข้าใจและสามารถนำไปดำเนินการจัดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดีแล้ว ย่อมทำให้หลักสูตรนั้นเกิดสัมฤทธิ์ผล การกำหนดวิธีการที่จะนำผู้เรียนไปสู่ความมุ่งหมายของหลักสูตร¹⁰

ข้อเสนอแนะ ในการนำหลักสูตรไปใช้

1. หลักสูตรการพัฒนาภาวะผู้นำแบบไฟบริการของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 เป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นโดยยึดหลักแนวทางการเรียนรู้แบบผู้ใหญ่ ผู้จัดอบรมจะต้องคำนึงถึงความต้องการนำไปใช้ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ต้องประสานกับวิทยาการให้จัดกิจกรรมที่สามารถให้สามารถประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานจริง ซึ่งในหลักสูตรดังกล่าวในภาพรวมสามารถนำไปใช้ได้ทั้งหลักสูตรเพื่อเป็นการช่วยเสริมด้านภาวะผู้นำแบบไฟบริการให้กับนักศึกษาอีกช่องทางหนึ่ง

2. หลักสูตรการพัฒนาภาวะผู้นำแบบไฟบริการของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 เป็นหลักสูตรการฝึกอบรมระยะสั้น (training program) สามารถนำไปใช้ในการเตรียมบุคลากรก่อนการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นหลักสูตรเสริมกระบวนการเพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำให้สมบูรณ์ขึ้น

3. หลักสูตรการพัฒนาภาวะผู้นำแบบไฟบริการของนักศึกษาชั้นปีที่ 4 เป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นเพื่อใช้กับนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 ผู้ที่สนใจสามารถนำหลักสูตรไปใช้โดยการบูรณาการในกิจกรรมการพัฒนานักศึกษาตลอดหลักสูตร หรือมีการสอนสอดแทรกในรายวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะ ในการทำวิจัยต่อไป

1. ศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำแบบไฟบริการแต่ละด้านสำหรับคนไทยอย่างลึกซึ้ง โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ

2. ควรศึกษาถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลทั้งด้านบวก และด้านลบต่อการแสดงพฤติกรรมการปฏิบัติตนในฐานะผู้ให้บริการในแต่ละสาขาวิชาชีพ หรือผู้ที่มิบทบาทเป็นผู้ให้บริการในสังคมแล้ว สร้างหลักสูตรระยะยาวเพื่อนำเข้าสู่สถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

1. Spears LC. Practicing servant-leadership:leader to leader. A publication of the leader to leader institute and jossey-bass. pp.7-11; 2004.
2. Lawrence LJ. "For Truly, I Tell You, They Have Received Their Reward" (Matthew 6:2) Investigating honor precedence and honor virtue the Catholic Biblical Quarterly; 2002.
3. วิจิตรา กุสุมภ์, อรุณี เสงี่ยมมาก,รวิวรรณ ศรีเพ็ญ, สัมพันธ์ สันทนาคณิต, ัญญลักษณ์ วจนวิศิษฐ์ และ ภัสพร ขำวิชา. ประเด็นและแนวโน้มวิชาชีพการพยาบาล.พิมพ์ครั้งที่ 2 ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพมหานคร: สหประชาพานิชย์; 2555.
4. สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข. คู่มืออัตลักษณ์บัณฑิตสถาบันพระบรมราชชนก. [อินเทอร์เน็ต]. [เข้าถึงเมื่อ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2557]. แหล่งที่มา; www.pi.ac.th/home/ind...php
5. Berder A. Organization Theory and Management. New York : John Wiley & Sons; 1997.
6. Daft RL. Leadership Theory and Practice.London:Fort Worth Tex: Dryden Press;1999.
7. Eisner EW. "Reshaping Assessment in Education : Some Criteria in Search of Practice" Journal of Curriculum Studies 1993; 25(3): 219-33.
8. สุนีย์ ภูพันธ์.แนวคิดพื้นฐานการสร้างและการพัฒนาหลักสูตร. เชียงใหม่ :โรงพิมพ์แสงศิลป์;2546.
9. Armstrong DG. Curriculum today. Upper Saddle River, NJ: Merrill Prentice-Hall; 2003.
10. อารัง บัวศรี. ทฤษฎีหลักสูตร. กรุงเทพมหานคร : พัฒนาศึกษา; 2540.